

עמוס דה-שליט, איש של אנשים

השפעתו של עמוס דה-שליט על הוראת המדעים ניכרת עד היום, לא רק בגלל היוזמות שלו והמוסדות הארגוניים שהקים, אלא גם, ואולי בעיקר, בגלל האנשים שהצליח לגעת בהם באופן אישי ולרתום אותם לעשייה בתחום זה. מובאים כאן סיפוריהם של שלושה מראשי המחלקה להוראת המדעים המתארים כיצד השפיע המפגש עם עמוס דה-שליט על דרכם המקצועית.

פרופ' בת שבע אלון- ראש המחלקה היום

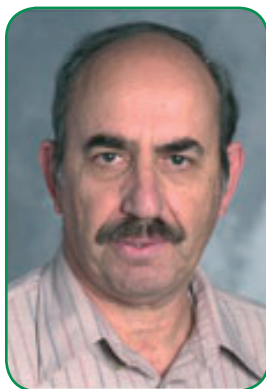
בשנת 1969 סיימתי את התואר הראשון בפיסיקה באוניברסיטה העברית ולימודי תעודת הוראה. הלימודים ריתקו אותי והחלטתי ללכת למחקר בהוראת המדעים כמקצוע. פרופ' אלכס פוליאקוב מהאוניברסיטה העברית הפנתה אותי למכון ויצמן, שם החלו השלבים הראשונים של הקמת מרכז להוראת המדעים ביוזמת פרופ' עמוס דה שליט. הייתה פעילות בהוראת המדעים אך לא הייתה תכנית לתואר שני.

פרופ' דה שליט קיבל אותי אחרי ריאיון של חצי שעה, ואמר "אין עדיין כזה דבר (תואר שני בהוראת המדעים) אבל אנחנו נעשה". הוא גרס שצריך ללמד את חזית הפיסיקה כבר בתיכון ושעבודת המחקר תהיה סביב נושא זה. הוא הציע שנבנה יחד קורס בתורת הקוונטים לתיכון. את מערכי השיעור שהוא לימד בנושא זה במכון ויצמן בקורס מבוא אני שומרת עד היום.

באותו זמן לא היה לי ניסיון בהוראה ופרופ' דה שליט אמר: "מי שרוצה לעסוק בחינוך ולחקור נושא זה, חייב לרכוש ניסיון בהוראה". מיד הוא הרים טלפון, וכבר בסוף אותו היום מוניתי למורה בתיכון ברחובות (היום תיכון "דה שליט") והתחלתי ללמד בכיתות י' יא' יב' במקביל ללימודי התואר השני.

לצער כולם, פרופ' דה שליט נפטר בסוף אותו קיץ. זה היה אסון שפגע בתחומים הרבים בהם עסק. הוא היה אדם שיצר מסגרות וידע לקדם באופן יצירתי ואפקטיבי נושאים בהם האמין, ובחינוך הוא האמין! הוא השאיר אחריו, בכל הארץ ובפרט במכון ויצמן, מסורת של מחויבות האקדמיה לחינוך מדעי.

פרופ' אבי הופשטיין-ראש המחלקה בשנים 2006-2008

את עמוס דה-שליט פגשתי לפני 42 שנים במסיבת הבר-מצווה של גיסי. (נחמה דה-שליט הייתה פסיכיאטרית וקולגה של חמותי).

הייתי אז מורה צעיר לכימיה בשני בתי ספר, הנדסאים ברמת אביב ותיכון חקלאי בפרדס חנה. כאשר הציגו לי את עמוס הוא שאל: "דידי הצעיה, מה אתה עושה?". עניתי שאני מלמד כימיה, ועמוס אמר לי "יש לי קבוצת אנשים שחושבת איך ללמד כימיה כמו שצריך, למה לא תבוא להשתתף?"

בחרדת קודש התייצבתי, יום בשבוע, במכון ויצמן לחשוב איך ללמד כימיה כמו שצריך ומאז

אני שם... לעמוס היה החזון להקים מחלקה להוראת מדעים במכון ויצמן ואני זכיתי להיות הדוקטורנט הראשון במחלקה זו. באותם ימים, לא רבים ידעו מה פירוש מחקר בהוראת המדעים ובמהלך כל לימודי נדרשתי לדווח על התקדמותי. במשך השנים הוציאה המחלקה בוגרים התורמים לחינוך המדעי בארץ ובחול"ל וממשיכים ללמוד בה סטודנטים לתארים מתקדמים.

רק בזכות עמוס התגלגלתי אל מה שאני רואה כשיא בפעילותי - ראשות המחלקה להוראת המדעים במכון ויצמן.

פרופ' אורי גניאל - ראש המחלקה בשנים 1986-2001

באחד הימים ב-1964 הייתי עסוק במעבדתי במרתף בניין הפיסיקה במכון ויצמן. הייתי אז דוקטורנט מתחיל ופתאום צלצל הטלפון.

ענית: "שלום" ונשאלתי: "האם זה אורי גניאל?" וכשענית בחיוב אמר הקול בצד השני: "כאן עמוס דה שליט". נשימתי נעתקה. עליכם להבין: עמוס היה המנהל המדעי של מכון ויצמן למדע - הבכיר בין מדעני המכון. ואני - דוקטורנט מתחיל שנאבק עם מיכשור במרתפי בניין הפיסיקה. אם עמוס מתקשר איתי, סימן שעשיתי משהו רע ואני עומד להיות מגורש מכאן...

ועמוס ממשיך ואומר: "שמעתי שאתה מלמד כאן בביה"ס התיכון" (תיכון מאוחד רחובות, שהפך אחר כך לתיכון ע"ש עמוס דה-שליט). ושוב חששתי, שכן כדוקטורנט קיבלתי מלגה, והתנאי לקבלת המלגה היה שלא נעבוד בשום מקום אחר פרט למחקר שאנחנו עושים במכון.

השבתי: "כן, אני מלמד, אבל ברשות שקיבלתי מן הדיקן" עמוס הרגיע אותי: "זה בסדר, ואני רוצה לשוחח איתך". ענית "בשמחה - מתי לבוא אליך למשרד?" ועמוס, בדרך טיפוסית לו, עונה: "לא, לא - אני אבוא אליך למעבדה, היכן המעבדה שלך?" הסברתי לו, וכעבור מספר דקות מגיע אלי, הדוקטורנט הקטן, פרופסור עמוס דה-שליט. הוא נכנס ופותח בשיחה שבה הוא מתעניין: "מהי הבעיה שאתה עובד עליה? מדוע זה מעניין? וכיצד כוונתך למדוד את הדבר?" וכך, במשך שעה שלמה, אנחנו משוחחים על פיסיקה, כשאני תמה בליבי: "האם כך הוא עושה עם כל דוקטורנט - חוקר אותו ובוחן אותו "לפרטי פרטים?"

רק לאחר כשעה יצא המרצע מן השק. עמוס הסביר לי שהוא אוסף קבוצה של מדענים, מורים ודוקטורנטים, וקבוצה זו תעסוק בשיפור הוראת הפיסיקה בבתי הספר בארץ. האם אהיה מוכן להצטרף? בליבי חשבת: "האם אהיה מוכן? לכבוד יהיה לי להצטרף למאמץ כזה, בחברתם של כל האנשים המיוחדים שהתאספו שם."

ענית בחיוב, אבל הסברתי שאני מחוייב עדיין לבית הספר ואתפנה רק בסוף שנת הלימודים. עמוס מיד הסכים, וסיכמנו שב 1- ליולי באותה שנה אצטרף אל הקבוצה.

לפני שנפרדנו עמוס שאל: "מה משלמים לך בבית הספר עבור שעות העבודה שלך?" ענית שאני מלמד 6 שעות בשבוע, ותמורתן אני מקבל X לירות. תגובתו של עמוס היתה: "מה? זה מה שמקבל מורה עם תואר M.Sc. בפיסיקה? אני אשלם לך 2X תמורת יום אחד בשבוע. בסדר?" - ברור שהסכמתי, ולא יכולתי אלא להיות מאושר בחלקי: גם עבודה מעניינת, גם שכר נאות - איזו עסקה...

השיחה ההיא עם עמוס היתה רבת משמעות עבורי. כך נכנסתי לעסקי הוראת המדעים. לאחר סיום הדוקטורט, מספר שנים בחול"ל כפוסט-דוקטורנט, ומספר שנים כחוקר בכיר במכון ויצמן, הפך עיסוק זה לעיסוקי המרכזי.